

Peru Seçimleri Işığında Latin Amerika Siyasetinin Dinamikleri - Orçun Selçuk

6 Haziran tarihinde Peru’da yapılan başkanlık seçimleri Latin Amerika’nın dışında da oldukça ilgi gördü. İdeolojik çerçeveden bakıldığında seçimi sol aday Pedro Castillo’nun çok az bir farkla da olsa kazanıyor olması hem bölgede hem de dünyada yankı uyandırdı. Castillo’nun ikinci turdaki rakibinin 1990-2000 yılları arasında başkanlık yapan Alberto Fujimori’nın kızı Keiko Fujimori olması seçimin uluslararası profilini daha da artırdı. Kısacası, Peru içinde ve dışında birçok siyasi aktör sağ-sol ekseninde Fujimori ya da Castillo’yu destekledi. Seçimi Castillo’nun kazanmasıyla birlikte Latin Amerika acaba 2000’li yılların ortasında olduğu gibi sola mı kayıyor sorusu daha yüksek sesle sorulmaya başladı.

Her ne kadar 2021 Peru seçimlerini solun zaferi ve sağın yenilgisi olarak okumak m¼mk¼nse de b¼lgesel d¼zeyde bu seçim sonu¼larının ne kadar belirleyici olduğu tartışmaya a¼ık. ¼ncelikle Peru birinci tur başkanlık seçiminin Latin Amerika tarihine ge¼tiđini vurgulamakta fayda var. İkinci tura kalan Castillo ve Fujimori'nin [oylarının](#) %18,9 ve %13,4'tekalması Latin Amerika başkanlık seçimleri tarihinde bir rekor. On sekiz adayın yarıştığı ilk tur adeta Peru siyasetinin bir özeti. Ge¼tiđimiz beş yıldı d¼rt başkan değiştiren Peru'da Alberto Fujimori halen hapiste. Keiko Fujimori de yakın zamana kadar kara para aklama suçundan hapisteydi. ¼n¼m¼zdeki g¼nlerde tekrar hapse girmesi ise y¼ksek bir ihtimal. Yolsuzluk suçlamaları karşısında eski başkanlardan Alan Garcia iki sene ¼nce intihar etti. ABD'de yaşayan Alejandro Toledo i¼in ise yakalama kararı var. Bu koşullar g¼z ¼n¼nde tutulduğunda Castillo'nun zaferi yolsuzluklara bulamış siyasi elite karşı bir tepkinin sonucu olarak da okunabilir.

Fujimori hareketi Peru'da tekrar iktidara gelmeyi başaramasa da hareketin ¼lke siyasetinde halen kutuplaştırıcı bir etkisi var. T¼m insan hakları ihlalleri ve otoriter y¼netime rağmen on senelik Fujimori iktidarına ¼zlem duyan bir se¼men grubu var. Aynı zamanda Keiko Fujimori'nin başa gelmemesi i¼in onun karşısındaki adaya g¼z¼ kapalı oyunu verecek bir kitle de var. Bu noktada Keiko Fujimori'nin 2011 ve 2016 seçimlerinde de ikinci tura kaldığını ve yine se¼imi kıl payıyla kaybettiğini de vurgulamak gerekir. Bu kutuplaştırıcı dinamik aslında Peru'ya ¼zg¼ bir durum da değil. Latin Amerika'da Fujimori'nin kutuplaştırıcı etkisi dışında Arjantin'de Juan Domingo Per¼n yanlıları ve karşıtları arasında yaşanan kutuplaşma ¼lke siyasetini belirleyen dinamiklerden birisi. Ge¼tiđimiz yıl i¼inde Bolivya ve Ekvator'da yapılan seçimlerde de sol pop¼list liderler Evo Morales ve Rafael Correa'nın kutuplaştırıcı mirası kampanya s¼recinde iki tarafı da mobilize etti. Ekvator'un yeni başkanı Guillermo Lasso ikinci turda farklı ideolojilerden gelen Correa hareketi karşıtı oyları konsolide edebildiği i¼in se¼imi kazandı. Bu bağlamda Peru'da da Castillo'ya verilen oyun i¼inde Fujimori hareketi karşıtı bloğunun da olduğunu vurgulamak gerekiyor.

T¼m bu koşullar altında Castillo'nun ¼lkeyi nasıl y¼neteceđi şu an i¼in tam bir soru işareti. İlk turu kazandıktan sonra Castillo hem yerel hem de uluslararası basın tarafından adeta şeytanileştirildi. İkinci turda Lima eliti kom¼nizm geliyor kaygısıyla Keiko Fujimori'nin adaylığı etrafında birleşti. Fujimori'yi k¼t¼n¼n iyisi

olarak tanımlayanlar da oldu. Uzun yıllardır Fujimori karşıtlığıyla bilinen Nobel ödüllü yazar Mario Vargas Llosa ikinci turda Castillo'ya karşı "[Aman Venezuela olmayalım](#)" kaygısıyla Keiko Fujimori'yi açıktan destekledi. Castillo ve Fujimori'nin oy dağılımına baktığımızda da çok ciddi bir coğrafi ve sınıfsal kutuplaşmadan da bahsedebiliriz. Ülkenin kırsal ve düşük gelirli bölgelerini Castillo adeta silip süpürdü. Fujimori ise neoliberal düzenden en çok beslenen orta ve yüksek gelirli seçmen grubunu ikinci turda konsolide etti. Başkent Lima'nın refah seviyesi yüksek San Isidro bölgesinde Fujimori %80 civarı oy alırken kırsal bölgelerdeki bazı sandıklarda Castillo %100'e yakın oy aldı.

Castillo'nun seçim vaatlerini pratiğe geçirmesi için parlamentoda bir çoğunluk kurması gerekiyor. Şu anki tabloya göre Castillo'nun partisinin yüz otuz sandalyeli mecliste yalnızca otuz yedi milletvekili var. Bu senaryo Latin Amerika'da birçok ülkede uygulanan iki turlu başkanlık sisteminde oldukça yaygın. Benzer bir durum Ekvator'un başkanı Lasso için de geçerli. Solcu Castillo ve sağcı Lasso'nun pandemiden oldukça etkilenen ülkelerini yönetmeleri için diğer siyasi partilerin desteğine ihtiyaçları var. Peru'da parlamentonun son yıllarda oynadığı rol göz önüne alındığında Castillo'nun birkaç yıl içinde görevinden azledilmesi de olasılık dahilinde. Sağ eğilimli partiler ve medya tarafından radikal damgası yemiş tecrübesiz bir başkanın koltuğunu ne kadar koruyacağı daha şimdiden tartışma konusu olmuş durumda.

Castillo'nun nasıl bir başkan olacağı aynı zamanda biraz da Latin Amerika solu içinde kendisini nasıl konumlandıracağıyla bağlantılı. İkinci tur kampanya sürecinde Uruguay'ın eski başkanı Pepe Mujica Castillo'ya destek veren liderlerden oldu. Uruguay'da askeri rejim sırasında on iki sene hapis yatan eski Tupamaro gerillası Mujica bugünlerde ılımlı solun temsilcilerinden biri olarak görülüyor. Eğer Castillo bölgede ve dünyada Mujica gibi demokratik ve ılımlı solun temsilcisi olarak görülürse başarılı olma şansı o kadar artar. Aslında ilk tur zaferinden sonra Castillo kendini aşırı solcu Özgür Peru Partisi'ne göre biraz daha merkezde konumlandırmıştı. Benzer bir dönüşümü 2011 seçimlerinde Keiko Fujimori'yi yenerek başkan olan Ollanta Humala da geçirmişti. Kendisi için "ikinci Chávez" yorumları yapılırken, Humala beş senelik başkanlığı süresince 1990'larda Alberto Fujimori tarafından temelleri atılmış olan neoliberal ekonomik modele karşı bir alternatif geliştirememiş, aksine Latin Amerika'da parlamento

çoğunluğundan yoksun birçok solcu lider gibi piyasa ekonomisini benimsemişti.

Humala gibi Castillo da Peru siyasetinde bazı yapısal değişiklikler yapma mesajıyla seçim kazanmış olsa bile önünde ciddi engeller var. Ekonomisi maden ihracatına bağlı bir ülkede Castillo'nun geleceği biraz da küresel gelişmeler tarafından şekillendirilecek. Latin Amerika'da Chávez, Morales ve Correa gibi sol aktörler hammadde fiyatlarının yüksek seyrettiği 2000'lerin ortasında bölgeyi domine ediyordu. Peru örneğinden yola çıkarak 2020'lerde benzer bir dalğanın yükselmekte olduğunu söylemek şu an için zor. Bölge hakkında daha net gözlemler yapmak için Şili, Kolombiya ve Brezilya'da yaklaşmakta olan seçimleri de yakından takip etmekte ve Castillo'nun ülke içi dinamikler bağlamında hangi çizgide siyaset yapacağını izlemekte fayda var.

Orçun Selçuk, Dr.

Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladı. Aynı üniversitedeki Atatürk Enstitüsü'nde Türk Hava Yolları ve dış politika üzerine tez yazarak yüksek lisans derecesi aldı. Doktora eğitimini Florida Uluslararası Üniversitesi'nde (FIU) siyaset bilimi alanında yaptı. Doktora tezi Latin Amerika ve Türkiye'de kutuplaştırıcı popülist liderleri ve kutuplaşmanın demokrasiye etkilerini inceliyor. İki senedir Iowa eyaletinde bulunan Luther College'da siyaset bilimi öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Demokratikleşme, popülizm, muhalefet partileri ve kutuplaşma alanlarında

dersler vermekte ve akademik dergilerde makaleler yayımlamaktadır.

Bu yazıya atıf için: Orçun Selçuk, “Peru Seçimleri Işığında Latin Amerika Siyasetinin Dinamikleri”, *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 22 Haziran 2021, <https://www.uikpanorama.com/blog/2021/06/22/peru-secimleri-isiginda-latin-amerika-siyasetinin-dinamikleri>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.